

ПОЧАТОК ЗНАНЬ ПРО МЕТАЛИ ТА СПЛАВИ

Пономаренко Р. Я., Сімонов М. О.

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Початок знань про метал в Росії, а, відповідно і в Україні пов'язано з ім'ям Чарльза (Карла) Гаскойна.

Великий попит на пушки і низька якість гармат, що відливались в Росії того часу, змусило уряд виписати в 1786 р. з Англії відомого фахівця, директора Каронського заводу Чарльза Гаскойна. Каронський завод в Англії отримав світову популярність при виготовленні так званих «гармат – каронад» – короткодульних скорострільних гармат великого калібру. Поспіль Гаскойн очолював кілька заводів у Росії – Олонецькі (Олександрійський та Кончезерський), а крім того, побудував у Росії в 1789 р. Кронштадтський ливарний завод (нині Кировський завод у Санкт-Петербурзі), у 1801 р. – Санкт-Петербурзьку ливарну фабрику, а в 1799 році – Луганський завод - перший ливарний завод в Україні. Разом з тим, особистість дійсного статського радника Гаскойна, його діяльність маловідома, хоча і представляє чималий історичний і технічний інтерес, тому що саме на Луганському заводі вперше в Україні було запроваджено ряд нововведень.

Безумовно, Чарльз Гаскойн, якого охрестили в Росії Карлом Карловичем, був досвідченим і вмілим інженером – по його креслениках були побудовані на Олександрівському заводі дві нові доменні печі з циліндричними повітродувками, шість повітряних (полум'яних) печей; він же побудував поворотну шахтну піч; крім цього, він установив на заводі нову машину для свердління гармат. Вдало справившись із замовленнями військового відомства, Гаскойн організував на Олександрівському заводі виробництво чавунних лафетів, кухонного посуду, землеробських машин, а також художніх виробів: ґрат, ваз, статури, колон, різних архітектурних прикрас і т.д. З виливків, виконаних за цей час на Олександрівському заводі, можна відзначити ґрати для Асигнаційного банку в Петербурзі, парову машину для Воїцької копальні, ґрати з колонами навколо обвідного каналу в Кронштадті (1797 р.), парові й інші машини для Монетного двору, ворота і ґрати для двору князя Михайла Павловича, бази для колон Казанського собору (1802 р.), перший у Петербурзі чавунний міст (Поліцейський - 1806 р.), поручі на р. Мийці й інше.

Саме Чарльз Гаскойн організував на Луганському заводі першу лабораторію в Україні, руїни якої збереглися до початку ХХ століття і тому по праву повинен вважатися засновником металознавства в Україні.

Технічне оснащення лабораторії сьогодні викликає посмішку, але й рівень знань наприкінці ХVІІІ сторіччя істотно відрізнявся від сучасного. Згадаємо, що П. П. Аносов застосував мікроскоп для вивчення структури сталі тільки в 1831 р., а перший навчальний заклад в Україні, де готували інженерів по металургії і металознавству (Харківський Технологічний інститут, нині НТУ «ХПІ»), було засновано тільки в 1885 році.